

**غلبه آثار شیخ‌الرئیس مباحث مشائی است**

آیت الله غروی‌ان با بیان اینکه نامگذاری و تقسیم‌بندی فلاسفه به مشائی و اشراقی و ...

به مناسبت بزرگداشت ابن سینا-1/

غلبه آثار شیخ‌الرئیس مباحث مشائی است/"Avecina" نامی آشنا در فلسفه غرب است

آیت الله غروی‌ان با بیان اینکه نامگذاری و تقسیم‌بندی فلاسفه به مشائی و اشراقی و ... به اعتبار غلبه بخش اعظم مباحثشان است و الا هر فیلسوف مشائی یک سری مباحث اشراقی و هر فیلسوف اشراقی یک سری مباحث مشائی هم دارد، گفت: غلبه آثار ابن سینا مباحث مشائی است و با توجه به گستردگی و عمق این مطالب به رئیس‌المشائین حکمت اسلامی ملقب شده است.

به گزارش خبرنگار مهر، ابن سینا شهیرترین فیلسوف اسلامی است که در جوانی در همه رشته‌های علمی آن زمان به حد کمال رسیده بود و تنها در میانسالی به عمق آنها افزوده شده است. عامل دیگری که باعث شهرت ابن سیناست، تسلط او در پزشکی و نوشتن کتاب قانون است که سالها در دانشگاه‌های مغرب زمین تدریس می‌شد. با وجود اینکه اکثر فلاسفه و اساتید فلسفه کشور معتقدند ابن سینا قبل از اینکه پزشک باشد فیلسوف است و اگر فیلسوف نبود نمی‌توانست در شاخه‌های مختلف علوم به این درجه از کمال و توانایی برسد اما روز بزرگداشت ابن سینا که اول شهریورماه است بنام روز پزشک نامیده شده است. در گفتگوهایی که به مناسبت این روز با اساتید فلسفه گرفته شده و در روزهای آتی خواهید دید مقام فلسفی ابن سینا و نقش و تأثیرگذاری وی بر فلسفه اسلامی و غربی مورد توجه قرار گرفته است.

در اولین گفتگو که از نظر شما می‌گذرد آیت الله محسن غروی‌ان، عضو هیئت علمی جامعة المصطفی(ص) العالمية و از اساتید فلسفه حوزه و دانشگاه به سؤالاتی در این زمینه پاسخ داده است که با هم می‌خوانیم.

**\*جایگاه ابن سینا در فلسفه اسلامی در میان مکاتب و فلاسفه مختلف چیست؟**

ابن سینا در فلسفه اسلامی به عنوان الشیخ الرئیس نامیده شده است یعنی به او رئیس حکما و رئیس فلاسفه اسلامی گفته شده است. کتابهای الهیات شفا و اشارات شیخ الرئیس هم از قدیم الایام جزء کتابهای درسی و متون فلسفه در حوزه‌های علمیه بوده است که اساتید و فلاسفه بزرگ آنها را تدریس می‌کردند و از این جهت ابن سینا و آثارش اهمیت زیادی در فلسفه اسلامی دارد.

شیخ الرئیس به عنوان شارح آثار ارسطو تلقی می‌شود و از این جهت رئیس المشائین است. (وقتی ارسطو درس می‌گفته در حال راه رفتن تدریس می‌کرده است، به همین علت فلسفه ارسطو به عنوان فلسفه مشاء نامیده شده است) شیخ الرئیس بیشتر آثار ارسطو را شرح زده و توضیح داده است و از این جهت رئیس المشائین در بین حکمای اسلامی است.

بعضی از کتابهای ابن سینا ترجمه شده و در کتابخانه‌های بزرگ عالم موجود است و لغت Avecina در فلسفه غرب و در کتب تاریخ فلسفه که غربیها نوشته‌اند نام مشهوری است.

\*مشرَب فلسفی ابن سینا چه بود، با توجه کتاب منطق المشرقیین گفته می شود که در اواخر عمر خود به اشراق نزدیک شد؟

نکته دیگر این است که ابن سینا برای رسیدن به حقایق بر مشرب &#171;عقلی محض» بسیار تأکید داشت و معتقد بود که با تعقل و عقل می توان به حقایق فلسفی رسید ولی در کنار این مشرب، مشرب عرفا و صوفیه وجود دارد که بر &#171;دل» تأکید دارند. مشرب سهروردی بر اشراق و سیر و سلوک قلبی تأکید می کند، اما ابن سینا بر تعقل اشاره دارد و از این جهت چون صاحب مکتب و مبناست به عنوان نماینده یک مکتب خاص معروف شده است البته ریشه مکتب ابن سینا به ارسطو بر می گردد، کما اینکه ریشه مشرب شیخ اشراق به افلاطون بر می گردد.

ویژگی ای در ابن سینا وجود دارد این است که او بسیار دقیق است در مباحث منطق دقت‌های بسیار عمیقی دارد و دوره کتاب شفای بوعلی، یکی از مفصل ترین کتابها در حکمت است که هم در طبیعیات، هم در ریاضیات و هم در الهیات و هم در منطق بحث کرده است. از این جهت ابن سینا خیلی معروف است. دوره شفای او یکی از مبسوط ترین کتابهایی است که در حکمت نوشته شده است و اینها نکات برجسته ای است که شیخ الرئیس را در عالم حکمت و فلسفه اسلامی ممتاز کرده است.

\*گفتید ابن سینا فیلسوفی مشائی است که همه اساتید فلسفه این را قبول دارند اما برخی از کارشناسان فلسفه معتقدند که ابن سینا از مشائی عبور کرده و صاحب مکتب دیگری است و به نوعی اشراقی است و حتی پایه های سهروردی محسوب می شود. نظر شما در این ارتباط چیست؟

البته ابن سینا در نمط العارفین اشارات به مباحث عرفانی و سیر و سلوک و شهود و مکاشفه پرداخته است ولی عمده آثار او بیشتر بر مسلک و ممشای ارسطویی تنظیم شده است و از این جهت معروفیت بیشتر او در متد و روش عقلی است، حتی شیخ اشراق که بنیانگذار مکتب اشراق است در خیلی از موارد بحثهای استدلالی و عقلی و برهانی را بیان می کند و حتی برخی از عرفای ما که بحثهای عرفان نظری را مطرح کردند مثل محی الدین، محمد ابن ترکه و ابن فئاری و ... این علما در عرفان نظری معروف اند اما به هر حال هم از برهان و استدلال عقلی کمک می گیرند ولی غلبه مباحث شهودی در محی الدین، ابن فئاری و ابن ترکه بیشتر است.

بنابراین به این عنوان مشهور می شوند یا در مکتب شیخ اشراق نیز همین طور. ابن سینا هم همین طور است، غلبه مباحث او مشائی است. ملاصدرا در مباحث فلسفی ابتدا به روش مشاء عمل می کند ولی کم کم به کشف و شهود تکیه می کند و خودش هم مدعی است که من می خواهم محقایق مشهود را مبرهن کنم. این نامگذاری ها و تقسیم بندی های فلاسفه به اعتبار غلبه بخش اعظم مباحثشان است و الا هر فیلسوف مشائی یک سری مباحث اشراقی و یا بالعکس هر فیلسوف اشراقی یک سری مباحث مشائی هم دارد.

ملاصدرا حکمت متعالیه را سیر از مشرب مشائی و فلسفی به مشرب اشراقی و عرفانی می داند و فرمایش استاد بزرگوار ما حضرت آیت الله العظمی جوادی آملی مباحثی مثل علیت را ملاصدرا در جلد 2 اسفار به مباحث تشان و تجلی تبدیل می کند که مباحث عرفانی است.

\*بعد از ابن سینا غزالی به مخالفت با او بر می خیزد و تمام انتقادهایی که به فلسفه دارد در واقع به ابن سینا دارد اما بعد از او ابن رشد و خواجه نصیر به او پاسخ می دهد. سهروردی و ملاصدرا اقبالی به ابن سینا دارند. توجه فلاسفه بعد از ابن سینا به ابن سینا چگونه بود؟

تحلیل من این است هر از چند گاهی علمای دین در طول تاریخ فلسفه و تعقل، احساس می کردند که پرداختن به فلسفه و تعقل محض انسان را از دین و وحی جدا می کند و لذا به نظر خودشان مخالفت‌های شرعی با مشرب‌های فلسفی و عقلی داشتند. بعد از ابن سینا هم همین اتفاق افتاد و برخی از مخالفت‌های مثل غزالی و ... برخاسته از دیدگاه دینی و شرعی به مسأله فلسفه و تعقل بود مثل زمان ما که اهل تفکیک چنین دیدگاهی دارند. در طول تاریخ این موضوع همیشه بوده و اکنون هم وجود دارد.

حتی شیخ اشراق مورد طعن و هجمه متشرعین قرار گرفت با اینکه مشرب اشراقی و کشف و شهود بود. عده ای از متفقهین که بیشتر در اهل سنت یافت می شوند فکر کردند پرداختن به این مشرب‌های فلسفی آنها را از شریعت دور می کند. ملاصدرا هم با چنین هجمه ای مواجه شد ولی سعی کرد با استفاده از آیات و احادیث و اخبار و نوشتن کتاب تفسیر و پرداختن به اخبار و احادیث بین فلسفه و شریعت جمع کند. به هر حال موفق ترین فیلسوف در این کار، ملاصدرا بوده است که در حکمت متعالیه به فرمایش حضرت علامه حسن زاده آملی(حفظه الله) میان عرفان، برهان و قرآن جمع کرده است.